

352 (20)

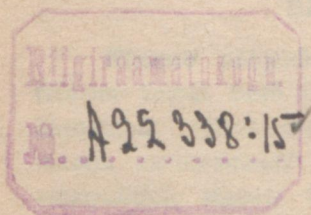
1950

Alfred Nirk

Põhif.

Wallaomawalitsuse reformi teostamise wäljawaateid ja sihtjoone

Ar. 934
Nirk

~~Sf. 12464~~

Semin. 7. II. 24.

Red. 45.
1. 11/56

of 12/21

422228:12

öödunud aastal laialisaadetud üleskutsse peale on paljud wallasekretärid saanud tänuväärselt suurel hulgal materjaali ja andmeid omavalitsuse küsimuse kohta. Saadud andmed on eriti väärtuslikud selle tõttu, et nad tulevad inimeste käest, kes wallaomavalitsuse tegevuse keskel seisnud aastaid.

Kogutud materjaalid võimaldavad üldjoone tõmmata meie omavalitsuse korralduse üle tegeliku elu nõuete kohaselt.

Et wallaomavalitsuse ümberkorraldamine hädavajalikuks ojutub, see on vastuvõetlemata selge. Küsimus seisab vaid selles, mil viisil s. o. misuguse koosseisuga riik, võidim juures on võimalik maaelu põhjapaneva ümberkorraldamise läbi viimine, kuna sentaegne seadustandev ja valitsev võim ei ole nähtavasti tahtnud ega suuteline olnud siin midagi ettevõtma. Usjast huvitatuid palub autor mitte keelduda avaldamast oma arvamusi.

Jaauari kuul 1934,
Käsprel, Pääsküla p. ag.

U. Nirk.

Walla- ja linnaomavalitsuse õigused peavad olema ühesugused.

Mitmed põhjendused räägivad selle poolt, et omavalitsuse reformi korral peab seaduseandja maa- ja linnaomavalitsusi ühesõigustama. Maaharijad on riiki kandev klass. Sellepärast tuleb maaelu meelditavamaks teha sissetuleku tasuvuse tõstmisega ja wallaomavalitsuse õiguste laiendamisega, võimaldades laialistel hulkadel ühklasi omavalitsuse tööst otsekoheselt tegeliku osavõtmist.

Maa- võdi õigemini öeldud wallaomavalitsuse ümberkorraldamise küsimus on seisnud päeva korral kogu wabariigi kestvuse aja. Linnaomavalitsuse ümberkorraldamisest aga ei ole üldse kunagi räägitud. Sarnane nähe on seletatav sellega, et linna omavalitsuse korraldus on jäänud wene ajal väljakujunenud praktilisele alusele. Kuid ajalooliselt arenenud wallaomavalitsuse õigused on Eesti riigi kestvõim juba wabariigi tekkimisel põhjalikult tühistanud ja meile sisse toonud wene semstivo waimu. Järele on jäänud vaid wari endisest laiaulatuslikust

wallaomawalitsusest, peaastralikult nimetuse näol teatava hulga ülesannetega ja keeruliseks muudetud raamatupidamisega.

Sellepärast võib digusega öelda: Kui oleks weneaegne wallaomawalitsuse korraldus alale jäänud tarwilike muudatustega, nagu püüsi linnaomawalitsuses, siis ei oleks meil üles tõusnud ega päewakorral seisnud maa- või wallaomawalitsuse ümberkorraldamise küsimust. Sest weneaegne Liivi- ja Eestimaa wallaomawalitsuse korraldus oli eeskujulikumaid omal alal, nagu tõendawad seda asjatundjad (prof. Szeky).

Miks pärast riigikogu ja wabariigi walitsus ei ole siiani wallaomawalitsusi elundutele wastawalt ümberkorraldanud?

Eesti on enamwähem puhtal kujul ametnike- ja hoolekanderiit. Sellepärast sünnib seaduse andmine ja walitsemine ametnike ja asutuste arwamuste kohaselt. Peale selle on riigi keskwoim alati olnud linna orientatsiooniga. Maa elanikel on puudunud ja puudub praegu kaasarääkimise ja kaasategemise võimalus walitsemises ja seaduseandmises. Parteide ehitajad riigikogus ei ole millalgi tegelikke samme astunud laialiste rahwahulkade seisukorra tunduwaks parandamiseks ja wallaomawalitsuse korralduse küsimuse lahendamiseks. Ühtesoodu on rahwa esindajad töötanud käsiläes sotsialistliku ilmawaate pooldajatega, kes omale sihiks on seadnud rahwa waesustumise ja proletariseerimise.

Wabariigi keskwoimu suun on tsentralistline, uagu nõudwat seda kõige uuem riigidiguse teooria ja mille otstarbekust meil tegelikus elus tahetakse kahtelda. Selle teooria järele pidawat kõik woim, ka kõige pisemais asjus, olema riigt keskwalitsuse käes. Kohapealsed organid, muu seas wallaomawalitsused, woiwad selle järele olla ainult walitsuse woimu korralduste kohapealsed täitjad.

Et rahwas sarnase seisukorra juures riigi ja omawalitsuse tege wuse wastu ükskõikseks muutub ja et sarnane rahwa ükskõiksus makswale korrale hädaohlikuks kujuneb, see küsimus ei uüi huwitawat praeguseid woimul olijaid.

1930 a. töötati wälja wallaomawalitsuse seadus kohtu-siseministeeriumi ametnike poolt, kelledele makseti selle töö eest tasu Kr. 2850. Wallaomawalitsuse tegelaste käest ei ole selle seaduse kawa wäljatöö-

tamisel mingisuguseid andmeid ega näpunäiteid küsitud. Sellepärast puuduvad mainitud seadusekawas ka need wähesed digused, mis praegu makswas wallakorralduses maainimeste kasuks weel alal hoidunud. Sest ametnikeriik ei astu mitte üksi mingisuguseid samme maaharijate sisetulekute tõstmiseks, waid ta tahab ka kõiki omawalitsuslisi digusi wallarahwalt tegelikult ära wõtta. Isegi wallamaja asukoha küsimuse peab otsustama lõplikult wabariigi siseminister.

Riigikogu ja walitsus oma parteilise koosseisu tõttu ja puhtlinna orientatsiooni pärast ei ole wõimeline maawalitsusi ära kaotama ega wallaomawalitsusi ümberkorraldama maarahwa nõuete kohaselt. Selleks peawad tulema uued inimesed.

Maawalitsused ei ole siuliselt mitte omawalitsuse üksused, waid kohapealsed keskwalitsuse asutused.

Möödunud suwel enne põhiseaduse rahwahääletust deklareeris Wabariigi walitsus, et maawalitsused kaotakse ära. Selleks pidi koostatud olema isegi seaduse eelnõu. Samal ajal otsustas aga walitsus anda maawalitsustele maad. Samuti näewad ette mitmed hiljem väljaantud uued seadused, ministriumide korraldused jne. maakonnavalitsuse esitajate määramist mitmesuguste komisjonide ja asutuste koosseisu. On ju päris loomulik, kui maawalitsusi tahetakse ära kaotada, siis ei tule neile enam anda maad, ei tule määrata nende esitajaid komisjonidesse jne.

Waldade suurus ja piirid.

Olemasolewad wallad on osutuund eljõulisteks. Kui ametiasutuste kantseleides ja mujal on tekkinud arwamine, et waldade arwu tuleb wähendada ja et waldu maaala suurendamisega naaberwaldade liitmise teel saab eljõulisteks teha, siis on jarnane arwamine paberline. Tegelik elu näitab, et sagedasti just wäikesed wallad on eljõulised. Ja wallaelaniku seisukohalt waadates on seisuford seda parem, mida wäiksem wald. Igal wallaelanikul on tegemist wallawalitsusega, mispärast wallamaja peab kõigile kättesaadaw olema. Waldade liitmise teel kaugeneks tuntuwalt wallamaja asukoht suurel hulgal wallakodanikel. Waldade arwu wähenemise läbi eemalduks suur hulk tegelasi omawalitsuse tööst. Samuti laiemate hullkade tegelik osawõtmine wallaomawalitsuse tööst ei oleks küllaldaselt wõimalik. Wallawalitsuse liigetele oleksid tundmatud kaugemal elutsenud wallaelanikud jne.

Mainitud asjaolud on tähelepanuväärised ja olulised. Maaelu tuleb teha mugavamaks ja inimestele meeldivamaks. Seda võimaldavad vähema maaalaga vallad. Walla elanikkude arvu ei tule sellepärast suurendada mitte waldade liitmise teel, waid mõistliku asundamispoliitika ja rahwaarwu loomuliku juurekaswu teel.

Küll tuleb aga waldu oma maaala poolest muuta ümmargusemaks nõnda, et wallamajad oleksid võimalikult enamvähem walla keskel. Rahusolewad walla osad tulewad liita naaberwaldadega. Walla piiride muutmisel ja maaalade liitmisel naaberwaldadega tuleb arvestada wastawate wallaomawalitsuse seisukohtadega.

Wallaomawalitsus.

Wallawalitsus peab olema korraldatud walla rahwa suuremal arwul omawalitsuse tööst tegeliku osawõtmise alusel. Sellepärast peab wallawanem ja wallakohtunikud otselohke walitud olema walla hääleõiguslike kodanikkude poolt. Wallawanemale tuleb anda suurem õim ja tema peale tuleb panna wastutus wallaasjade korraliku ajamise eest. Wallawanema peale tulewad panna politsei kohused, nagu see on olemas mujal haritud maades ja olemas oli ennemalt meil. See uuendus tooks muu seas suurt kulude kokkuhoidu, kuna riigi palga peal seiswad maapolitseinikud wabanewad ja wõiksid ajuda iseseiswale loowale tööle

Riigi ja wallaomawalitsuse wõimud peawad üksteist täiendama, ega wõi mitte seista wastamisi, nagu meil neid kujundada katsutakse.

Wolikogu.

Wolinikkude walimine peaks siindima kahel korral wolikogu koosseisu uuendamiseks pooles suuruses kahe aastase wahetajaga, et saawutada omawalitsuse töös ühtlust ja järjekindlust. Sama walimise-moodus tuleb maksta panna ka linnades.

Walimistest osawõtmine peab lubatud olema ainult neil hääleõiguslike kodanikel, kes maksawad wallale mõnesuguseid makse ja kes oma kohustused walla wastu on täitnud ning wallalt mitte alalist toetust wastu ei wõta. Passiivne walimisõigus wõiks olla isikutel, kes juba wanemates aastates ja elu tunnewad. Wallawanema wanus ei wõiks olla alla 30 aasta. Samuti wõiksid hääletusest osawõtta ainult need kodanikud, kes vähemalt ühe aasta alalistelt walla piirides elanud.

Täisloogu.

Wallaotäisloogude koostöö wallaomawalitsuses peab olema võimaldatud, et laialisi hulke omawalitsuse tööle ligi tõmmata. Rahwa otsekohtene otseõtmine omawalitsuse tööst on alati annud häid tulemusi. Täisloogud olid olemas ennemalt meil ja neid leidub praegu teistes maades.

Asjaajamine.

Waldade asjaajamine tuleb lihtsustada. Ülearune paberi uputus peab ära jääma. Wallad peawad wabanema sunduslikult peale pandud üleaste kulude tegemiseft.

Walla maad.

Maaseadusega waldadelt ärawõetud maad wõi nende sisetulek tuleb waldadele tagasi anda. Linnadele jäeti puutumata suured mõisad ja tagawaramaad. Raks erilist mõõdupuud linna ja wallaomawalitsuse suhtes ei ole millegagi põhjendatud.

Wallaõhtus.

Kohtud vähemate nõude- ja süniteasjade arutamiseks peawad maainimestel kättesaadawad olema. Sellepärast tulewad wallakohtud wiivitufeta ellukufuda.

Praegusel ajal harillaste rohkuse juures ei wõi kohtumõistmine waldades enam mingit raskust sünnitada.

Olugi, et maa selles küsimuses on oma arwamist kategooriliselt wäljendanud ei liigu wallakohtute uuesti asutamise küsimus paigalt. Sest talitufeks on siin meie riigi keskõimu ise kõikteha tahtmine. Maa-estitajad riigilõogus ja walitsuses ei ole seda küsimust kunagi tõsiselt mõtnud.

Koolid ja hoolekanne

kunluwad otsekoht wallaomawalitsuse waldkonda. Õpetajate walimine ja wallandamine, seaduses ettenõitud juhtudel, peab kuuluma wallaomawalitsufele. Hoolekanne on esimesi ülesandeid wallaomawalitsuse tegetufes. Kuid abi peawad saama ainult need, kes seda tõesti wajawad.

N° 92 (7. II. 24)
RIIGIRAHVA KUKOGU

Ar 934
Nirk

Wallasekretärid.

Wallasekretärid on wallaametnikud, kes peavad palgatud olema walitsuse poolt üldiselt kindlaks määratud palga alusel. Sekretär on asjatundja omal alal. Tema wallandamine nõib sündida, nagu riigiteenija kohta kindlaks määratud, seaduses ettenähtud juhtudel.

Riiklik järewalwe.

Üldiste mõistete järele peab seisma riiklik järewalwe teostamine omawalitsuse üle selles, et omawalitsuse organite tegewust seaduseandega kooskõlas hoida. Järewalwet ei nõi olla mitte omawalitsuse töö otstarbekuse üle, nagu meil uutes wallaomawalitsuse seadusekawades ettenähtud. Sarnane järewalwe loob politseilise riigikorra, mis muidugi ametnikeriigi mõttele wastaks, kuid millisel korral üldse ja eriti meie oludes mingisugust õigustust ei ole.

Lõppsõna.

Riik nõib püsida tugewana kõikide positiivsete riiki kandwate elementide tiheda koostöö juures. Kui riiginõim, omawalitsused, seltskondlikud organisatsioonid ja üksikud isikud wastatikus arusaamises igaüks oma kohust täidawad, siis ei tule riigijuhtidel kunagi tarwidust lohutada maainimesi usuga helgesse tulewikku, nagu nüüd seda tehakse, waid meie elaksime ka olemikus huwiwääriliselt ja ei oleks meil puudust ka tulewikusust. Reaalelu ei käi muidugi heade soowide järele. Maa-harijal tuleb sellepärast niihäslis wallaomawalitsuse õiguste jaluleseadmiseks kui ka maapidamise tulukuse tõstmiseks ise tegelikult rohkem sammusid astuda. Selleks peawad kõik omawalitsuse küsimusest ja maaelu paremast korraldamisest huwitatud isikud üle maa leidma võimalusi ja teid wäljaspool erafondi asja käsi le wõtmiseks. Tuleb üleswõtta wõitlus meil wäljakujunenud ametnike- ja hoolekanderiigi vastu, kes kaotab kodanikkude isetegewust ja algatustahet.

